

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.4(1).2023.11
UDC 378.091.3:159.9-051]:005.336.2

MAIN CHARACTERISTICS OF THE AXIOLOGICAL COMPONENT FUTURE PSYCHOLOGIST'S RESEARCH COMPETENCE

Olena Matviienko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Primary Education
and Innovative Pedagogy,
Drahomanov Ukrainian State University,
9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@npu.edu.ua

Kateryna Vasylenko

Lecturer at the Department of Health
Education and Physical Recreation
Drahomanov Ukrainian State University
9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-3152-4790>
e-mail: k.s.vasylenko@udu.edu.ua

Abstract. *The article discusses the main characteristics of the axiological component of the research competence of future psychologists and its role in the further professional activity of psychologist students. Summarizing the views of Ukrainian and foreign scientists, the author came to the conclusion that the axiological component of a psychologist's research competence is characterized by the formation of the value of research activity, the development of the need for this activity and its focus on achieving results. It has been found that the main driving force in this field is the need to successfully perform the assigned task, interest in research activity, and the desire to realize values related to research competence. The actual state of formation of the axiological component of the research competence of the students of the "Practical Psychology" educational program at the time of the ascertainment stage of the pedagogical experiment was scientifically substantiated and established. To collect empirical data on the current state of development of the axiological component of the research competence of psychology students, such methods were used as the questionnaire "Motivation of students' research activity" (adapted from I. M. Butsyk) and the questionnaire by D. Super (Donald Super's Work Values Inventory (WVI)). The research included three stages: analysis of theoretical and methodological scientific sources, collection of empirical data from students, calculation of the group value of the level of formation of the axiological component of the research competence of future psychologists. The results obtained regarding the determination of the dominant value in the realization of the research competence of future psychologists showed that future psychologists (both first-year students and students of II-IV years) do not associate their career growth and competitiveness with a high level of research competence formation. In general, the data obtained at the ascertainment stage of the experiment indicate the presence of certain deficiencies in the professional training of future psychologists regarding the formation of axiological component of research competence.*

Key words: *research competence, formation of research competence, future psychologists, training of future specialists, axiological component.*

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.4(1).2023.11
УДК 378.091.3:159.9-051]:005.336.2

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АКСІОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Матвієнко О. В.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5746-4864>
e-mail: o.v.matviyenko@npu.edu.ua

Василенко К. С.

викладач кафедри здоров'язберезувальної
освіти та фізичної рекреації
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3152-4790>
e-mail: k.s.vasylenko@udu.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто основні характеристики аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів та його роль у подальшій професійній діяльності студентів-психологів. Узагальнюючи погляди українських та зарубіжних вчених, автор дійшов до висновку, що аксіологічний компонент дослідницької компетентності психолога характеризується сформованістю цінності дослідницької діяльності, розвиненості потреби в цій діяльності і спрямованості її на досягнення результатів. З'ясовано, що основними рушійними силами у цій сфері є потреба успішно виконувати поставлене завдання, інтерес до дослідницької діяльності, прагнення до реалізації цінностей, пов'язаних із дослідницькою компетентністю. Науково обґрунтовано та встановлено фактичний стан сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності студентів освітньої програми «Практична психологія». Для збору емпіричних даних щодо актуального стану сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності студентів-психологів використовувались такі методики, як анкета «Мотивація дослідницької діяльності студентів» (адаптована за І. М. Буциком) та опитувальник цінностей професії Д. Сьюпера (Donald Super's Work Values Inventory (WVI)). Дослідження включало три етапи: аналіз теоретико-методичних наукових джерел, збір емпіричних даних від студентів, розрахунок групового значення рівня сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів. Отримані результати щодо визначення домінуючої цінності у реалізації дослідницької компетентності показали, що студенти-психологи (як першокурсники, так і студенти II-IV курсів) не пов'язують своє кар'єрне зростання та конкурентоздатність з високим рівнем сформованості дослідницької компетентності. Загалом отримані дані на констатувальному етапі експерименту свідчать про наявність певних недоліків у професійній підготовці майбутніх психологів щодо формування аксіологічного компонента дослідницької компетентності.

Ключові слова: дослідницька компетентність, формування дослідницької компетентності, майбутні психологи, підготовка майбутніх фахівців; аксіологічний компонент.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми. Якісна професійна підготовка майбутніх психологів, здатних успішно здійснювати професійну діяльність одразу після закінчення університету – одне з найважливіших завдань функціонування сучасних закладів вищої освіти України. Беручи до уваги потреби в компетенціях 21 століття та враховуючи наукові доробки Armstrong A. [10], Avalos, Carolina & Pérez-Escoda, Ana & Monge, Luis [12], Barbousas J. [13] щодо компетентностей, якими має володіти кожен професіонал у цьому столітті, було визначено, що важливою складовою професійної підготовки майбутніх психологів є формування у них дослідницької компетентності. Оскільки пусковим механізмом реалізації дослідницької компетентності є її аксіологічний компонент, то насамперед з'ясовувалась наявність цінності освоєння дослідницької діяльності, сформованість мотивації до її здійснення.

Метою статті є узагальнення теоретичних ідей з метою визначення основних характеристик аксіологічного компонента дослідницької компетентності студентів-психологів, а також розкриття методики і результатів діагностики рівнів його сформованості у процесі професійної підготовки майбутніх психологів.

Завдання дослідження: проаналізувати зміст аксіологічної складової дослідницької компетентності студента-психолога; охарактеризувати рівні сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх-психологів; представити результати діагностування рівнів сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів.

Методи дослідження охоплюють: узагальнення основних положень щодо формування аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів, висвітлених у науковій та навчально-методичній літературі, опитування – для діагностування сформованості прагнення до реалізації цінностей, пов'язаних із дослідницькою компетентністю, у майбутній професійній діяльності (опитувальник цінностей професії Д. Сьюпера – Donald Super's Work Values Inventory (WVI) [21], анкетування – з метою вивчення наявності потреби успішно виконувати поставлене завдання, інтересу до навчально- та науково-дослідницької діяльності (анкета «Мотивація дослідницької діяльності студентів») [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У професійній підготовці майбутніх психологів, як вважають вітчизняні вчені Ю. Долінська [2], Л. Мазай [3], В. Петришин [4], Н. Старинська [7] та інші, важливо спиратися на гуманістичну спрямованість майбутнього психолога; відповідність його особистісних рис загальнолюдським і національно-культурним цінностям, що актуалізує проблему формування аксіологічного компонента дослідницької компетентності студентів-психологів. Як зазначає В. Синишина [6], «специфіка і складність професійної підготовки майбутніх психологів полягають у тому, що студенти повинні освоїти не лише науковий аспект психології, а й способи реалізації наукових знань у конкретній роботі з конкретними людьми різного віку і колективами. Майбутні психологи покликані бути одночасно науковцями, зорієнтованими на практику, та практиками, ґрунтовно підготовленими в науковому плані» [6, с. 164].

Серед зарубіжних дослідників також і досі тривають наукові дискусії щодо особливостей професійної підготовки майбутніх психологів. Певною інновацією стала поява конкретних наборів компетентностей психолога, таких як Рівні досягнень розвитку компетентності від Національної ради шкіл і програм професійної психології США (NCSP) у 2014 р. [19], а також Еталонні орієнтири компетентностей (Competency Benchmarks) [15]. На основі ретельного добору переліку компетентностей, які мають бути сформовані в процесі професійної підготовки майбутнього

психолога, уможлиблюється цілеспрямоване поетапне формування кожної з них у ході опанування відповідних освітніх компонентів, щоб у підсумку освітня програма забезпечувала досягнення належного рівня сформованості компетентностей протягом всього періоду навчання студента-психолога у закладі вищої освіти.

Актуальність дослідницької спрямованості професійної підготовки майбутнього психолога пов'язана також із його щоденною професійною діяльністю. Незважаючи на різнобічне висвітлення у наукових джерелах вищезазначеної проблеми, поза увагою науковців залишилися питання, пов'язані із визначенням місця і ролі аксіологічного компонента дослідницької компетентності студентів-психологів, а також особливостями діагностики його сформованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриваючи аксіологічну складову дослідницької компетентності (у працях різних вчених це може бути її мотиваційний, мотиваційно-аксіологічний, мотиваційно-ціннісний, мотиваційно-особистісний, ціннісно-мотиваційний компоненти) дослідники зазначають, що він включає в себе ціннісне ставлення до професійної та дослідницької діяльності, наявність позитивної мотивації, потреби в дослідницькій діяльності в процесі навчання, відповідних ціннісних орієнтацій (Мосейчук, 2016) [18]; інтерес до наукових досліджень і дослідницької діяльності, бажання займатися науково-дослідною роботою; прагнення до набуття загальних і спеціальних фахових знань, умінь і навичок (Садовець, 2021) [20]; потребу в дослідницькій діяльності та усвідомлення цілей її використання (Атрощенко, Іванова, Попович, Бобирьова, Коврей, 2020) [11]; відображає наявність творчих мотивів та спонукальних інтересів до наукової діяльності; наявність системи прагнень, бажання до самостійного накопичення наукового тезаурусу (Александрова, Случайна, 2019) [9]; характеризується сформованістю зацікавленості у здійсненні власної дослідницької діяльності та умінням активно реагувати на зміни (Albareda-Tiana, Vidal-Raméntol, Pujol-Valls, Fernández-Morilla, 2018) [8]; формує мотивацію та пізнавальну активність, здатність до подолання когнітивних труднощів; самостійність у процесі пізнання, прийняття рішень та їх оцінки; емоційне ставлення до навчання, дослідницької діяльності (Марушкевич, Зварич, Романишина, Маланюк, Гриневич, 2022) [17].

Цікавими у контексті окреслення змісту аксіологічної складової дослідницької компетентності майбутніх психологів є також результати, отримані M. Benedek, R. Bruckdorfer, E. Jauk [14]. У ході двох експериментальних зрізів вони отримали переконливі докази того, що «творча діяльність переважно мотивується внутрішніми мотивами, такими як задоволення, а також вираження та розвиток свого потенціалу. Крім того, творча діяльність змушує людей почуватися краще та долати негативні наслідки стресу» [14, с. 621]. Тобто творчість (в тому числі й наукова) асоціюється, в першу чергу, із внутрішньою мотивацією та ціннісним ставленням до неї.

Узагальнюючи погляди українських та зарубіжних дослідників, можемо стверджувати, що аксіологічний компонент дослідницької компетентності психолога характеризується сформованістю цінності дослідницької діяльності, розвиненості потреби в цій діяльності й спрямованості на досягнення її результатів. Для здійснення діагностики нам необхідно з'ясувати якісні характеристики рівнів сформованості аксіологічного компоненту дослідницької компетентності майбутніх психологів.

Отже, високий рівень сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів вирізняється яскраво вираженим прагненням студента опанувати професійні знання, пов'язані з проведенням психологічних досліджень й оволодіти відповідними навичками; стійким виявом потреби

у проведенні досліджень (у навчально- та науково-дослідницькій діяльності); потребою в оволодінні науковою інформацією у галузі психології [16], необхідною для здійснення власного наукового пошуку.

Достатній рівень сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів характеризується наявністю ціннісного ставлення до здійснення досліджень у галузі психології, що не завжди підкреслено потребою в оволодінні науковою інформацією.

Середній рівень сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів характеризується помірним проявом прагнення до опанування наукових знань у галузі психології та оволодіння навичками проведення психологічних досліджень; середнім рівнем прояву потреби у проведенні досліджень (у навчально- та науково-дослідницькій діяльності); наявністю цінностей до здійснення досліджень у галузі психології з тенденцією до прагнення до принесення соціальної користі, аніж творчої самореалізації та підвищення власного професійного рівня як психолога-дослідника, помірною потребою в оволодінні науковою інформацією.

Низький рівень сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів характеризується несформованістю прагнення здобувати професійні знаннями, пов'язані з проведенням психологічних досліджень й оволодінням відповідними навичками; нестійкістю бажання працювати за професією «практичний психолог» та підвищувати рівень майбутньої професійної кваліфікації; слабким розвитком цінностей до здійснення досліджень у галузі психології, відсутністю потреби в оволодінні науковою інформацією.

Вищезгадана рівнева характеристика сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів слугує основою для подальшої розробки інструментарію діагностики досліджуваного феномену.

На констатувальному етапі нашого дослідження було дібрано діагностичний інструментарій та визначено критерії і показники, за якими оцінювався стан сформованості дослідницької компетентності майбутніх психологів. Діагностика сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів здійснювалася за мотиваційно-ціннісним критерієм, показниками якого виступали:

- потреба успішно виконувати поставлене завдання й інтерес до дослідницької діяльності;
- прагнення до реалізації цінностей, пов'язаних із дослідницькою компетентністю (самостійність, соціальна корисність тощо).

В основу нашого дослідження було покладено класифікацію мотивів професійно спрямованої науково-дослідницької діяльності студентів за О. Повідайчик, М. Попик, А. Реблян [5, с. 220]. Всього у дослідженні було задіяно 914 студентів I–IV курсів освітньої програми «Практична психологія», з яких було сформовано чотири експериментальні групи: ЕГ₁ (110 осіб), ЕГ₂ (116 осіб) – студенти I–II курсу та ЕГ₃ (106 осіб) і ЕГ₄ (120 осіб) – студенти III–IV курсу. До складу контрольної групи (КГ₁) серед студентів I–II курсу входили 232 особи, серед студентів III–IV курсу – 230 учасників групи КГ₂.

Сформованість аксіологічного компоненту дослідницької компетентності оцінювалися за такими методиками:

- опитувальник цінностей професії Д. Сьюпера – Donald Super's Work Values Inventory (WVI) – для діагностування сформованості прагнення до реалізації цінностей, пов'язаних із дослідницькою компетентністю, у майбутній професійній діяльності;

– анкета «Мотивація дослідницької діяльності студентів» – з метою вивчення наявності потреби успішно виконувати поставлене завдання, інтересу до навчально- та науково-дослідницької діяльності.

Використання опитувальника цінностей професії Д. Сьюпера (Donald Super's Work Values Inventory (WVI)) дозволило з'ясувати важливість для студентів ряду цінностей, які можуть мотивувати дослідницьку й діяльність: соціальна корисність, професійний рівень, матеріальний добробут, комфорт та баланс між роботою та вільним часом, статус у професійному середовищі та суспільстві в цілому, творчість, спілкування тощо. За результатами даного опитування було виявлено, що для 32,7% студентів I–II курсів, які входили до складу ЕГ₁, основною цінністю реалізації дослідницької складової в майбутній професійній діяльності є соціальна корисність, прагнення до відчуття власної значущості через взаємодію з суспільством, представлення наукових результатів громадськості. Схожі результати були отримані й серед респондентів ЕГ₂ – 31,9%.

Натомість 25,5% студентів III–IV курсів, які входили до складу ЕГ₃, та 23,3% студентів ЕГ₄ визначили провідною цінністю у дослідницькій діяльності досягнення високого професійного рівня, розвиток власної професійної компетентності як психолога-фахівця та психолога-дослідника. Тобто для них ціннісною потребою є не лише представлення соціально корисних результатів проведених психологічних досліджень, а й процес їх здобуття.

Отримані результати щодо визначення домінуючої цінності у реалізації дослідницької компетентності майбутніх психологів показали, що майбутні психологи (як першокурсники, так і студенти II–IV курсів) не пов'язують своє кар'єрне зростання та конкурентоспроможність з високим рівнем сформованості дослідницької компетентності. Вочевидь, серед студентів I–II років навчання це пов'язане з тим, що вони не зовсім чітко усвідомлюють значення дослідницької компетентності у майбутній професійній діяльності практичного психолога, адже ще не мають досвіду дослідницької діяльності професійної спрямованості. Однак схвальним, на наш погляд, є вияв цінності творчості серед студентів-випускників (23,6% у ЕГ₃ та 17,5% у ЕГ₄), тобто для студентів-випускників важливими є і процес, і результат реалізації дослідницької компетентності, прагнення до творчої самореалізації, створення раніше невідомого, унікального.

За даним показником у контрольних групах спостерігалися схожі результати, що підтвердило еквівалентність розподілу контингенту майбутніх психологів – учасників експерименту на експериментальні та контрольні групи.

Незважаючи на те, що за результатами використання опитувальника цінностей професії Д. Сьюпера (Donald Super's Work Values Inventory (WVI)) учасники педагогічного експерименту продемонстрували вмотивованість щодо реалізації дослідницької компетентності, отримані дані були дещо поверхневими та не демонстрували стійкість і тривалість вияву цінностей до проведення досліджень у навчально- та науково-дослідницькій діяльності.

Подальше ґрунтовне спостереження дало змогу виявити недостатню сформованість у студентів освітньої програми «Практична психологія» прагнення до реалізації цінностей, пов'язаних із дослідницькою компетентністю (творчість, професійний рівень, соціальна корисність тощо), стійкої позиції щодо розуміння важливості дослідницької компетентності для професійного становлення майбутніх психологів. Дану освітню програму реалізовано в багатьох ЗВО України, в тому числі й у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка,

Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Полтавському національному педагогічному університету імені В. Г. Короленка, Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова.

Проведене анкетування студентів за анкетною «Мотивація дослідницької діяльності студентів» показало, що серед студентів I–II курсів ЕГ₁ високий рівень (16–21 балів) сформованості аксіологічного компонента за показником «Прагнення до реалізації цінностей, пов'язаних із дослідницькою компетентністю» було виявлено у 20 студентів (18,1%), достатній (11–15 балів) – 22 студентів (20%), середній (6–10 балів) – 30 студентів (27,3%), низький (1–5 балів) – 38 майбутніх психологів (34,6%). У студентів, які входили до складу ЕГ₂, було зафіксовано схожі результати: високий рівень – 15 студентів (12,9%), достатній – 23 студенти (19,8%), середній – 38 студентів (32,8%), низький – 40 студентів I–II курсу (34,5%).

Серед студентів III–IV курсів освітньої програми «Практична психологія», які завершують навчання у закладі вищої освіти і входили до складу ЕГ₃ отримано такі результати: високий рівень – 18 студентів (17%), достатній – 21 студент (19,8%), середній – 32 студенти (30,2%), низький – 35 майбутніх психологів (33%),. У студентів III–IV курсів, які входять до складу ЕГ₄ виявлено: високий рівень – 20 студентів (16,7%), достатній – 24 студенти (20%), середній – 42 студенти (35%), низький – 34 студенти (28,3%) III–IV року навчання.

У контрольній групі студентів I–II років навчання (КГ₁) було зафіксовано: високий рівень – 42 студенти (18,1%), достатній – у 53 студентів (22,8%), середній – 63 студентів (27,2%), низький – 74 майбутніх психологів (31,9%). У студентів III–IV курсу, які входили до складу КГ₂ виявлено наступні бали: високий рівень – 50 студентів (21,7%), достатній – 62 студентів (27%), середній – 58 студентів (25,2%), низький – 60 студентів (26,1%) III–IV року навчання.

Узагальнені показники сформованості аксіологічного компоненту дослідницької компетентності майбутніх психологів за методикою «Мотивація дослідницької діяльності студентів» на констатувальному етапі експерименту в експериментальних і контрольних групах наведено на рис. 1.

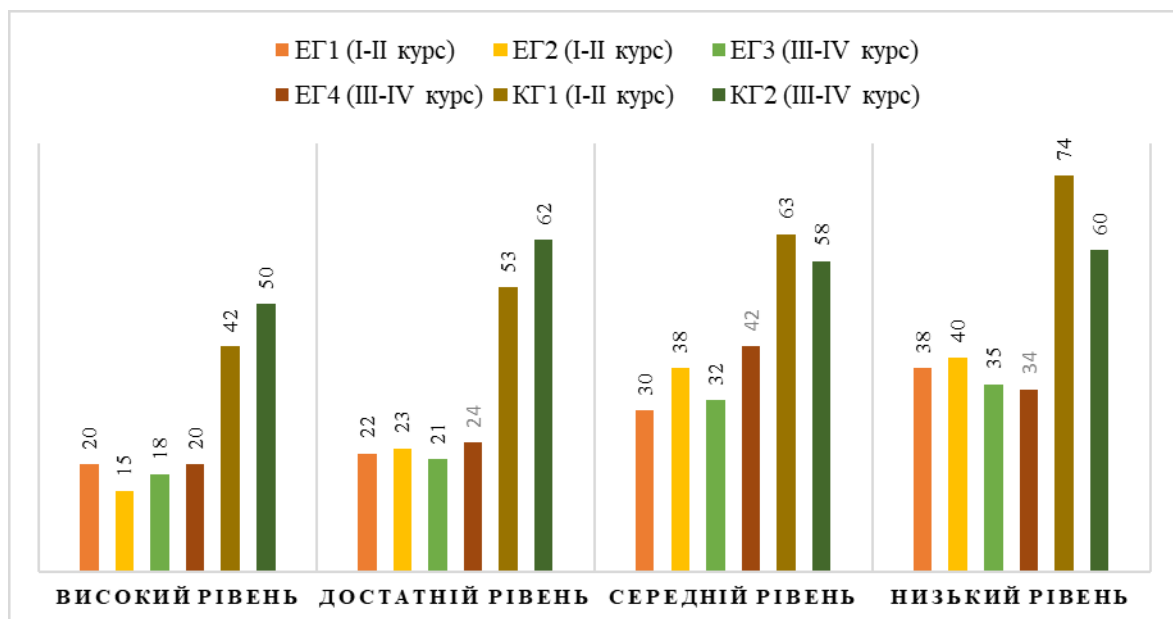

Рис. 1. Результати діагностування рівнів сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів за методикою «Мотивація дослідницької діяльності студентів»

На підставі отриманих даних маємо змогу кількісно обробити результати діагностики. Обчислення узагальнених кількісних показників відбувалося за формулою визначення вибіркового середнього значення (середнього арифметичного):

$$\bar{x} = \frac{1}{n} + \sum_{i=1}^n x_n \quad (1),$$

де \bar{x} – кількість студентів, які досягли певного рівня розвитку аксіологічного компонента дослідницької компетентності; n – кількість використаних методик для діагностики даного компонента; x_n – результат n -ї методики.

Узагальнені показники сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів в контрольних та експериментальних групах наведено на рис. 2.

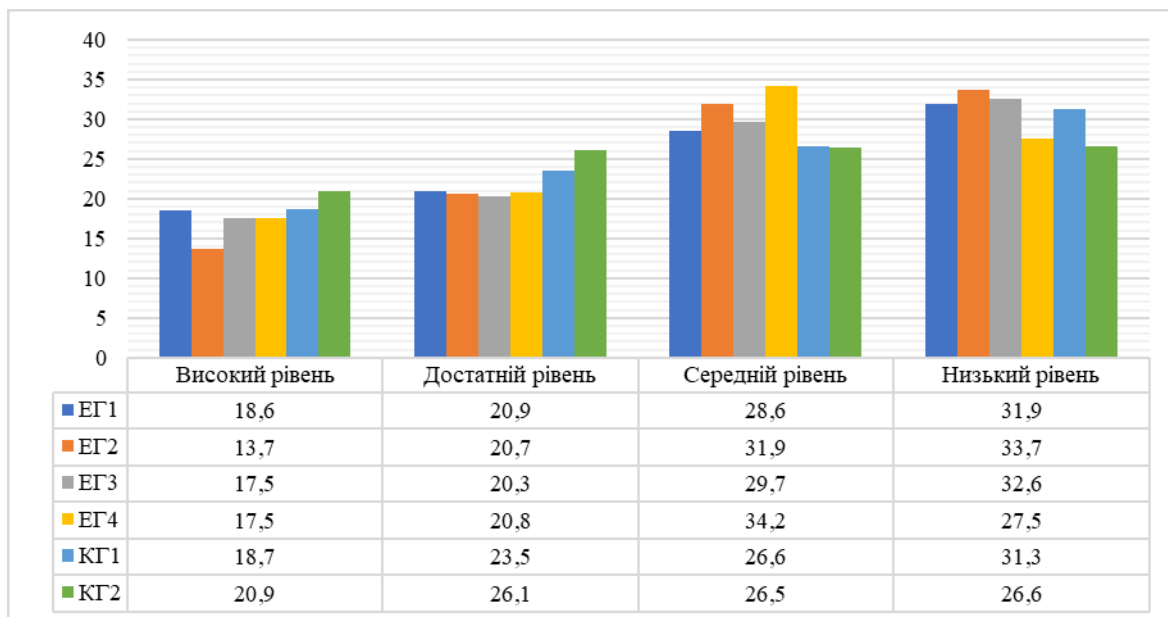

Рис. 2. Результати діагностування рівнів сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності майбутніх психологів, %

Так кількість студентів з низьким рівнем сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності у KG_1 нижче на 0,6%, ніж у EG_1 ; з середнім рівнем – нижче на 2%; з достатнім – вище на 2,6%, з високим – вище на 0,1%. Порівнюючи отримані результати у групах серед студентів I–II курсів EG_2 і KG_1 можемо стверджувати, що у KG_1 кількість студентів з низьким рівнем нижче на 2,4%, ніж у EG_2 ; з середнім рівнем – нижче на 5,3%; з достатнім – вище на 2,8%, з високим – вище на 5%.

Серед студентів III–IV курсів при порівнянні отримано схожі результати: кількість студентів з низьким рівнем сформованості аксіологічного компонента дослідницької компетентності у KG_2 нижче на 6%, ніж у EG_3 ; з середнім рівнем – нижче на 3,2%; з достатнім – вище на 5,8%, з високим – вище на 3,4%.

Порівнюючи результати у групах серед студентів III–IV курсу EG_4 і KG_2 можемо стверджувати, що у KG_2 кількість студентів з низьким рівнем нижче на 0,9%, ніж у EG_4 ; з середнім рівнем – нижче на 7,7%; з достатнім – вище на 5,3%, з високим – вище на 3,4%.

Отже, отримані дані свідчать про наявність певних недоліків у професійній підготовці майбутніх психологів щодо формування аксіологічного компонента дослідницької компетентності.

Висновки дослідження й перспективи подальшої роботи. З'ясовано, що дослідницька компетентність та формування її аксіологічного компонента в майбутніх фахівців, зокрема, психологів є актуальною педагогічною проблемою. Визначення рівня сформованості аксіологічного компоненту дослідницької компетентності майбутніх психологів сприяло виявленню основної суперечності, а саме: між потребою у психологах-дослідниках, які мають можуть успішно виконувати поставлене професійне чи науково-дослідне завдання, сформований інтерес до дослідницької діяльності, прагнуть до реалізації цінностей, пов'язаних із дослідницькою компетентністю, і недостатнім рівнем сформованості даних характеристик в умовах професійної підготовки на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Цей факт, на нашу думку, можна пояснити постійним підвищенням вимог з боку суспільства до професійної компетентності психолога, недостатньою розробленістю та орієнтацією освітніх компонентів на розвиток дослідницької компетентності як необхідної складової професійної підготовки майбутнього психолога.

Дане дослідження не розкриває всі аспекти розглянутої проблеми, подальшого дослідження потребує визначення особливостей формування дослідницької компетентності у процесі професійної підготовки студентів за різними спеціальностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буцик І. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців агроінженерії (на прикладі вивчення сільськогосподарських машин). *Освітній простір України*. 2019. Вип. 15. С. 73-80. URL: <https://doi.org/10.15330/esu.15.73-80>
2. Долінська Ю. Самоактуалізація особистості майбутнього психолога у процесі професійної підготовки : автореферат дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 19 с.
3. Мазай Л. Ресурсне забезпечення професійного становлення майбутніх психологів у науковому осмисленні. *Габітус : науковий журнал*. 2021. Вип. 24(2). С. 60-64.
4. Петришин В. Формування професійно значущих якостей студентів-психологів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. Вип. 1. С. 149-160.
5. Повідайчик О., Попик М., Реблян А. Мотиваційні аспекти науково-дослідницької діяльності студентів закладів вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. Вип. 1(50). С. 219-222. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.219-222>
6. Синишина В. Психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх практичних психологів до професійної діяльності. *Pedagogic innovations in professional education*. 2019. Вип. 10. С. 163-170. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/27444>
7. Старинська Н. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ : Інтерсервіс, 2015. 178 с.
8. Albareda-Tiana, S., Vidal-Raméntol, S., Pujol-Valls, M., & Fernández-Morilla, M. Holistic approaches to develop sustainability and research competencies in pre-service teacher training. *Sustainability*. 2018. № 10(10). URL: <https://doi.org/10.3390/su10103698>
9. Aleksandrova, N., & Sluchayna, L. Formation of research competence of future economists in the process of mastering foreign languages. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2018. № 9 (8/38), С. 2517-2529.
10. Armstrong, A. Scotland : Education, curriculum and learning. The strengths, challenges and solutions in lifelong learning. UNESCO International Bureau of Education. 2014.

11. Atroshchenko, T., Ivanova, V., Popovych, O., Bobyrieva O., & Kovrei, D. (2022). The Impact of Reflection on the Professional Development of Future Preschool Teachers. *Revista de Investigación Apuntes Universitarios*. 2022. № 12(2). C. 76-96.
12. Avalos, C., Pérez-Escoda, A., & Monge, L. Lean Startup as a Learning Methodology for Developing Digital and Research Competencies. *Journal of New Approaches in Educational Research*. 2019. № 8(2). C. 227-242. URL: <https://doi.org/10.7821/naer.2019.7.438>
13. Barbousas, J. Teaching in the 21st century : challenges, key skills and innovation. *La Trobe University*. Australia. 2021. URL: <https://www.latrobe.edu.au/nest/teaching-in-the-21st-centurychallenges-key-skills-and-innovation/>
14. Benedek, M., Bruckdorfer, R., & Jauk, E. (2019). Motives for Creativity : Exploring the What and Why of Everyday Creativity. *The Journal of Creative Behavior*. 2019. № 54(3). C. 610-625. URL: <https://doi.org/10.1002/jocb.396>
15. Fouad, N. A., Grus, C. L., Hatcher, R. L., Kaslow, N. J., Hutchings, P. S., Madson, M. B., Collins, F. L., & Crossman, R. E. Competency benchmarks : A model for understanding and measuring competence in professional psychology across training levels. *Training and Education in Professional Psychology*. 2009. № 3(4, Suppl). C. 5-26.
16. Kothari, C. R. Research methodology : methods and techniques. 2nd ed. New age international publisher. New Delhi, 2004.
17. Marushkevych, A., Zvarych, I., Romanyshyna, O., Malaniuk, N. & Grynevych, O. Development of Students' Research Competence in the Study of the Humanities in Higher Educational Institutions. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. № 11(1). C. 15-24. URL: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p15>
18. Moseychuk, A. Diagnostics of research competence of future middle ranking medical workers. *Cambridge Journal of Education and Science*, 2016. № 1(15-II). C. 372-377.
19. National Council of Schools and Programs of Professional Psychology (NCSP). (2014). Competency developmental achievement levels. URL: <http://www.thencspp.com/DALof%20NCSP%209-21-07.pdf>
20. Sadovets O. Teacher career development in European countries and its consistency with teacher competence framework. *Comparative Professional Pedagogy*. 2021. № 11(1). C. 63-71.
21. Super D. E. Manual, Work Values Inventory. Boston, MA : Houghton-Mifflin. 1970.

REFERENCES:

1. Butsyk, I. (2019). Obgruntuvannia orhanizatsiino-pedahohichnykh umov formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv ahroinzhenierii (na prykladi vyvchennia silskohospodarskykh mashyn) [Justification of the organizational and pedagogical conditions for the formation of research competence of future specialists in agricultural engineering (using the example of studying agricultural machines)]. *Osvitnii prostir Ukrainy –Educational space of Ukraine*, 15, 73-80. Retrieved from: <https://doi.org/10.15330/esu.15.73-80> [in Ukrainian].
2. Dolinska, Yu. (2000). Samoaktualizatsiia osobystosti maibutnoho psykholoha u protsesi profesiinoi pidhotovky [Self-actualization of the future psychologist's personality in the process of professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Mazai, L. (2021). Resursne zabezpechennia profesiinoho stanovlennia maibutnykh psykholohiv u naukovomu osmyslenni [Resource support for the professional development of future psychologists in scientific understanding]. *Habitus : naukovyi zhurnal – Habitus : scientific journal*, 24(2), 60-64 [in Ukrainian].
4. Petryshyn, V. (2014). Formuvannia profesiino znachushchykh yakosteiv studentiv-psykholohiv [Formation of professionally significant qualities of psychology students]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnykh sprav – Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*, 1, 149-160 [in Ukrainian].

5. Povidachyk O., Popyk M., Reblan A. (2022). Motyvatsiini aspekty naukovo-doslidnytskoi diialnosti studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Motivational aspects of research activity of students of higher education institutions]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii : «Pedagogika. Sotsialna robota» – Scientific Bulletin of the Uzhgorod University. Series : “Pedagogy. Social work”, 1(50), 219-222*. Retrieved from: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.219-222> [in Ukrainian].
6. Sunyshyna, V. (2019). Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannya hotovnosti maibutnikh praktychnykh psykholohiv do profesiinoi diialnosti [Psychological and pedagogical conditions of formation of readiness of future practical psychologists to professional activities]. *Pedahohichni innovatsii u fakhovii osviti – Pedagogic innovations in professional education, 10, 163-170* [in Ukrainian].
7. Starynska, N. (2015). Osoblyvosti samoaktualizatsii maibutnikh psykholohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Peculiarities of self-actualization of future psychologists during professional training]. Kyiv : Interservis [in Ukrainian].
8. Albareda-Tiana, S., Vidal-Raméntol, S., Pujol-Valls, M., & Fernández-Morilla, M. (2018). Holistic approaches to develop sustainability and research competencies in pre-service teacher training. *Sustainability, 10*. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/su10103698> [in English].
9. Aleksandrova, N., & Sluchayna, L. (2018). Formation of research competence of future economists in the process of mastering foreign languages. *Journal of Advanced Research in Law and Economics, 9(8/38), 2517-2529* [in English].
10. Armstrong, A. (2014). Scotland : Education, curriculum and learning. The strengths, challenges and solutions in lifelong learning. Geneva : UNESCO International Bureau of Education [in English].
11. Atroshchenko, T., Ivanova, V., Popovych, O., Bobryeva O., Kovrei, D. (2022). The Impact of Reflection on the Professional Development of Future Preschool Teachers. *Revista de Investigación Apuntes Universitarios, issue 12(2), 76-96* [in English].
12. Avalos, Carolina & Pérez-Escoda, Ana & Monge, Luis. (2019). Lean Startup as a Learning Methodology for Developing Digital and Research Competencies. *Journal of New Approaches in Educational Research, issue 8(2), 227*. Retrieved from: <https://doi.org/10.7821/naer.2019.7.438> [in English].
13. Barbousas, J. (2021). Teaching in the 21st century : challenges, key skills and innovation. La Trobe University. Australia. Retrieved from: <https://www.latrobe.edu.au/nest/teaching-in-the-21st-centurychallenges-key-skills-and-innovation/> [in English].
14. Benedek, Mathias & Bruckdorfer, Raphaela & Jauk, Emanuel. (2019). Motives for Creativity : Exploring the What and Why of Everyday Creativity. *The Journal of Creative Behavior, issue 54*. Retrieved from: <https://doi.org/10.1002/jocb.396> [in English].
15. Fouad, N. A., Grus, C. L., Hatcher, R. L., Kaslow, N. J., Hutchings, P. S., Madson, M. B., Collins, F. L., & Crossman, R. E. (2009). Competency benchmarks : A model for understanding and measuring competence in professional psychology across training levels. *Training and Education in Professional Psychology, 4 (Suppl.), 5-26* [in English].
16. Kothari, C. R. (2004). Research methodology : methods and techniques. 2nd ed. New Delhi : New age international publisher [in English].
17. Marushkevych, Alla & Zvarych, Iryna & Romanyshyna, Oksana & Malaniuk, Nataliia & Grynevych, Oksana. (2022). Development of Students’ Research Competence in the Study of the Humanities in Higher Educational Institutions. *Journal of Curriculum and Teaching, issue 11(1), 15*. Retrieved from: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p15> [in English].
18. Moseychuk, A. (2016). Diagnostics of research competence of future middle ranking medical workers. *Cambridge Journal of Education and Science, issue 1(15-II), 372-377* [in English].
19. National Council of Schools and Programs of Professional Psychology (NCSPP). (2014). Competency developmental achievement levels. Retrieved from: <http://www.thencspp.com/DALof%20NCSPP%209-21-07.pdf> in English].
20. Sadovets, O. (2021). Teacher career development in European countries and its consistency with teacher competence framework. *Comparative Professional Pedagogy, issue 11(1), 63-71* [in English].
21. Super, D. E. (1970). Manual, Work Values Inventory. Boston, MA : Houghton-Mifflin [in English].